

Олександр С. Трегубов¹, Уляна П. Братчук², Станіслав В. Славінський³

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АГРОСФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті здійснено комплексний аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери України в умовах повномасштабної війни та поглиблення євроінтеграції. Обґрунтовано ключову роль аграрного експорту у формуванні ВВП, валютних надходжень та зайнятості, а також у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. Розкрито, як воєнні ризики, блокада морської інфраструктури, логістичні обмеження та регуляторні зміни в ЄС трансформують умови функціонування аграрних підприємств на зовнішніх ринках.

На основі статистичного аналізу динаміки, товарної та географічної структури аграрного експорту до і після початку повномасштабної агресії виявлено ключові тенденції та дисбаланси: зростання частки аграрної продукції в загальному експорті, переорієнтацію значної частини потоків на ринки ЄС, посилення залежності від альтернативних транспортних коридорів, збереження домінування сировинної моделі експорту. Узагальнено наукові підходи та практичні кейси, що відображають адаптаційні стратегії підприємств агросфери, зокрема логістичну диверсифікацію, зміну товарного портфеля, розширення переробки, інституційну та організаційну адаптацію до вимог європейського ринку.

Сформовано концептуальний підхід до стійкої зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери України, який поєднує структурний перехід від сировинної до переробної моделі експорту, диверсифікацію транспортних маршрутів на основі «портфеля логістичних стратегій» та інтеграцію ризик-орієнтованого управління в стратегії ЗЕД. Запропоновано напрями удосконалення державної політики та корпоративних стратегій, спрямовані на підвищення стійкості аграрного експорту, зменшення логістичної та цінової вразливості, а також посилення інтеграції українських підприємств агросфери у європейські й глобальні ланцюги створення доданої вартості в умовах війни та повосенного відновлення.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, агросфера, аграрний експорт, логістична диверсифікація, євроінтеграція, стійкість, додана вартість

Рис. 1. Лім. 20.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-293-23-33

JEL Classification: F14; Q17; Q18; O52

¹ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0397-5570>

²ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0022-1543>

³ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-8057-789X>

Oleksandr S. Tregubov, Uliana P. Bratchuk, Stanislav V. Slavinskyi

FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF UKRAINIAN AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF WAR AND EUROPEAN INTEGRATION

The article provides a comprehensive analysis of the foreign economic activity of Ukraine's agrarian-sector enterprises under the conditions of full-scale war and deepening European integration. It substantiates the key role of agricultural exports in generating GDP, foreign exchange

¹ Vasyli' Stus Donetsk National University. Vinnytsa. Ukraine.

² Vasyli' Stus Donetsk National University. Vinnytsa. Ukraine.

³ Vasyli' Stus Donetsk National University. Vinnytsa. Ukraine.

earnings and employment, as well as in sustaining global food security. The study shows how war-related risks, seaport blockade, logistic constraints and regulatory changes in the EU transform the external market environment for Ukrainian agrarian enterprises.

Using statistical analysis of the dynamics, commodity and geographical structure of Ukraine's agrarian exports before and after the onset of large-scale aggression, the article identifies major trends and imbalances: an increasing share of agri-food products in total exports, a significant reorientation of trade flows towards EU markets, growing dependence on alternative transport corridors, and the persistence of a predominantly raw-material export model. The paper synthesizes scholarly approaches and practical cases that reflect the adaptive strategies of agrarian enterprises, including logistic diversification, changes in the export product portfolio, expansion of processing activities, and institutional as well as organizational adjustment to EU market requirements.

A conceptual approach to resilient foreign economic activity of Ukraine's agrarian enterprises is developed, which combines a structural shift from a raw-material to a processing-oriented export pattern, diversification of transport routes based on a "portfolio of logistics strategies", and the integration of risk-oriented management into foreign economic activity strategies. The paper proposes directions for improving public policy and corporate strategies aimed at strengthening the resilience of agrarian exports, reducing logistic and price vulnerability, and enhancing the integration of Ukrainian agrarian enterprises into European and global value chains under wartime conditions and during the post-war recovery.

Keywords: foreign economic activity, agrarian sector, agricultural exports, logistics diversification, European integration, resilience, value added.

Peer-reviewed, approved and placed: 02.11.2025.

Постановка проблеми. Агросфера традиційно виступає одним з ключових драйверів економічного зростання України, забезпечуючи значну частку формування ВВП, валютних надходжень та зайнятості. За даними дослідження Київської школи економіки, у 2021 р. сільське господарство формувало майже 10 % ВВП, близько 18 % зайнятості та близько 44 % вартості експорту України [2]. Водночас повномасштабна російсько-українська війна радикально змінила умови функціонування аграрного сектору та зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери. Блокада чорноморських портів, руйнування логістичної та портової інфраструктури, мінування значної частини сільськогосподарських угідь, підвищення логістичних витрат та цінової волатильності на світових аграрних ринках посилили невизначеність експортної діяльності, загострили ризики продовольчої безпеки та поставили перед підприємствами завдання швидкої адаптації до нових геоekonomічних реалій [1; 3; 4].

Докризовий розвиток аграрного експорту України характеризувався випереджальним зростанням порівняно з іншими секторами. У 2013 р. частка аграрної продукції у загальному експорті становила 27 %, а у 2021 р. сягнула 41 %, при цьому вартість експорту агропродовольства досягла 27,7 млрд дол. США [1; 19].

На окремих товарних сегментах Україна зайняла провідні позиції: у передвоєнний період на країну припадало близько 10 % світового експорту пшениці, 15 % кукурудзи та до 50 % експорту соняшникової олії [2; 10].

Після початку повномасштабної агресії відбулося різке скорочення обсягів виробництва та експорту основних культур, змінилася географія поставок, суттєво зросли транспортні витрати й ризики. За результатами

моделювання А. Кантрімана та співавторів глобальні втрати добробуту від скорочення аграрного експорту України внаслідок блокування чорноморських портів оцінюються у 5-20 млрд дол. США залежно від сценарію доступності альтернативних маршрутів [3].

Таким чином, забезпечення стійкості зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери стає не лише внутрішнім завданням економічної політики, а й важливим елементом глобальної продовольчої безпеки.

За цих умов актуалізується необхідність наукового осмислення трансформації зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери, оцінки ключових тенденцій, ризиків та можливостей, а також формування інструментарію адаптації до умов війни та євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика ролі України на глобальному продовольчому ринку та впливу війни на аграрний експорт відображена у працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Так, Л. Саркісян та А. Савчук розглядають стратегічну роль України у світовій торгівлі продовольством, підкреслюючи зростаючу вагу країни як «гаранта» глобальної продовольчої безпеки та акцентуючи на проблемах низької диверсифікації експорту, логістичних обмежень і недостатнього рівня переробки [1].

У свою чергу, А. Кантріман та співавтори досліджують глобальні економічні наслідки скорочення експорту аграрної продукції з України, використовуючи CGE-моделювання, і доводять, що саме зменшення українського експорту є ключовим драйвером підвищення світових цін та погіршення доступності продовольства для країн-імпортерів [3]. Н. Аррейндіп та співавтори аналізують вплив російсько-української війни на світові ринки пшениці й кукурудзи та демонструють, що Україна до війни посідала п'яте місце у світі за виробництвом кукурудзи й дев'яте — за її експортом, а скорочення виробництва становило 12,9 % для кукурудзи і 17,5 % для пшениці порівняно з базовим періодом 2012-2021 рр. [10].

Суттєвий внесок у вивчення трансформації аграрного сектору України під час війни зробили М. Негрей та співавтори, які аналізують втрати виробничого потенціалу, політику державної підтримки та сценарії повоєнного відновлення [4]. Н. Кривенко, С. Радзівська та І. Ус розглядають позиції України у глобальній торгівлі аграрною продукцією, показуючи зміни товарної та географічної структури експорту під впливом війни та євроінтеграційних процесів [7]. С. Бондаренко та інші дослідники комплексно аналізують трансформацію аграрного експорту в умовах воєнної агресії, виділяючи ключові тренди структурних змін та адаптаційні механізми [9].

На більш мікроекономічному рівні Х. Галас формує поняття стратегії зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств і визначає її основні функції в умовах посилення конкуренції на зовнішніх ринках [11]. О. Гримак та В. Стойко обґрунтовують стратегічні напрями відновлення зовнішньоекономічної активності аграрного сектору України в умовах війни та повоєнної відбудови, акцентуючи на важливості модернізації інфраструктури, залученні міжнародних донорів та удосконаленні інституційного середовища [12]. О. Файчук та інші автори фокусуються на формуванні стратегічних напрямів розвитку

зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних аграрних холдингів в умовах євроінтеграції [13].

Разом з тим, попри значний масив досліджень, недостатньо систематизованими залишаються саме підприємницькі моделі адаптації зовнішньоекономічної діяльності, що поєднують товарну, географічну, логістичну та інституційну складові в умовах одночасного впливу війни та євроінтеграційних процесів. Це обумовлює потребу у комплексному аналізі сучасних тенденцій і розробленні практичних рекомендацій для підприємств агросфери.

Мета дослідження полягає в узагальненні сучасних тенденцій зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери України в умовах війни та євроінтеграції, оцінці ключових викликів і напрямів структурних змін, а також у формуванні пропозицій щодо підвищення стійкості та ефективності аграрного експорту на основі переходу від сировинної до більш диверсифікованої, переробної та високододаної моделі зовнішньоекономічної діяльності.

Досягнення поставленої мети у ході дослідження передбачено за допомогою вирішення наступних завдань:

- проаналізувати динаміку, товарну та географічну структуру аграрного експорту України до та після початку повномасштабної агресії, виокремити ключові статистичні тренди та дисбаланси;

- виявити вплив воєнних ризиків, логістичних обмежень і регуляторних змін ЄС на параметри зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери;

- узагальнити адаптаційні стратегії аграрних підприємств у сфері зовнішньоекономічної діяльності (логістична диверсифікація, зміна товарного портфеля, інституційна та організаційна адаптація);

- запропонувати концептуальну модель стійкої зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери України в умовах війни та євроінтеграції й окреслити напрями її практичної імплементації.

Задля збереження наукової єдності та комплексності дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи. Системно-аналітичний метод застосовано для розкриття зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери як цілісної багаторівневої системи, що поєднує виробничі, логістичні, фінансові та інституційні компоненти. Структурно-функціональний та інституційний підходи використано для дослідження ролі державної політики, євроінтеграційних угод та міжнародних ініціатив у формуванні умов здійснення аграрного експорту. Статистичні методи застосовано для кількісної характеристики масштабів, структури та динаміки аграрного експорту, а також для виявлення змін під впливом воєнних факторів. Порівняльний аналіз використано для зіставлення довоєнного та воєнного періодів функціонування аграрного експорту, а також для порівняння позицій України на світових ринках. Елементи кейс-аналізу та якісні методи дозволили узагальнити адаптаційні практики підприємств агросфери та сформулювати пропозиції щодо формування стійкої моделі зовнішньоекономічної діяльності в умовах війни та євроінтеграції.

Основні результати дослідження. До початку повномасштабної агресії Україна посідала провідні позиції на світовому ринку зернових та олійних культур, а аграрний сектор поступово формував статус одного з ключових експортних «ядер» національної економіки. За даними FAOSTAT та досліджень Київської школи економіки, упродовж останніх десятиліть виробництво зернових в Україні зросло майже удвічі, тоді як експорт – більш ніж у сорок разів, що забезпечило близько 10 % світового експорту пшениці, 15 % експорту кукурудзи та до 50 % експорту соняшникової олії [2; 10].

Структура експорту характеризувалася домінуванням зернових і олійних культур, насамперед кукурудзи, пшениці, ячменю, соняшникової олії та шроту, які забезпечували понад дві третини вартості аграрного експорту.

Географічно основні потоки були спрямовані до ЄС, Китаю, країн Близького Сходу та Північної Африки, що формувало широку, але водночас досить чутливу до логістичних ризиків конфігурацію присутності України на зовнішніх ринках [1; 7].

Разом з тим така модель розвитку мала низку вразливих характеристик, на які послідовно вказують як українські, так і зарубіжні дослідники [1; 3; 6; 7]. Йдеться передусім про:

- високу сировинну орієнтацію експорту та низьку частку продукції з високою доданою вартістю;
- концентрацію логістичних потоків через чорноморські порти, що створювало залежність від світової цінової кон'юнктури, погодних коливань і безпекової ситуації в акваторії Чорного моря [2; 3];
- відносно невеликий обсяг інвестицій у глибоку переробку та обмежені можливості диверсифікації товарної структури;
- недостатній розвиток внутрішніх логістичних «вузлів» поблизу кордонів з ЄС, що звужувало поле маневру для підприємств агросфери у разі порушення усталених транспортних схем.

Повномасштабна російсько-українська війна стала каталізатором різкої трансформації цих умов. За результатами моделювання А. Кантрімана та співавт., виробництво зернових та інших культур у 2022 р. знизилося порівняно з 2021 р. на 35-38 % для пшениці та зернових у цілому, а скорочення аграрного експорту України стало одним із ключових чинників підвищення світових цін і погіршення доступності продовольства для країн-імпортерів [3]. На національному рівні наукові й аналітичні джерела фіксують комплекс причин цього шоку [4; 6]:

- втрату частини орних земель внаслідок окупації та мінування (оцінки коливаються в межах 20-25 % сільськогосподарських угідь);
- руйнування елеваторної, портової та залізничної інфраструктури;
- зростання логістичних витрат і ускладнення страхування транспортних операцій.

У таких умовах зовнішньоекономічна діяльність підприємств агросфери виявилася під тиском одночасно виробничих, логістичних, фінансових та інституційних ризиків.

Важливою відповіддю на ці виклики стало формування нової логістичної архітектури аграрного експорту. Створення Європейським Союзом «шляхів

солідарності» дозволило частково компенсувати блокаду чорноморських портів, забезпечивши рух української аграрної продукції залізничними, автомобільними та річковими маршрутами через територію країн ЄС. За даними Єврокомісії, обсяги перевезень через «шляхи солідарності» вимірювалися десятками мільйонів тонн агропродовольчих товарів, що дало змогу зберегти базові параметри присутності України на зовнішніх ринках [2; 3]. Одночасно суттєво зросла роль дунайських портів (Рені, Ізмаїл), які, за оцінками профільних досліджень, забезпечили істотну частку експорту зерна та олійних культур у 2022-2024 рр. [1].

Для підприємств агросфери це означало перехід від відносно простої моделі «елеватор — залізниця — чорноморський порт» до складніших мультимодальних схем, у яких поєднувалися залізничні, автомобільні, річкові та морські перевезення, а також взаємодія з великою кількістю нових логістичних контрагентів.

Структурні зрушення проявилися не лише на рівні логістики, а й у товарній та географічній структурі експорту. Статистична оцінка Л. Созанського свідчить, що частка аграрної продукції в товарному експорті України зросла з 40,7 % у 2021 р. до 60,8 % у 2023 р. і становила 58,1 % упродовж дев'яти місяців 2024 р. [6]. Така динаміка відображає:

- з одного боку, відносно вищу стійкість агросектору порівняно з іншими галузями, які зазнали більш глибокого падіння;
- з іншого — загальну деформацію структури експорту у бік сировинних товарів.

Дослідження Н. Кривенко, С. Радзівської та І. Уса демонструють, що за цей період посилилась орієнтація аграрного експорту на ринки ЄС, де Україна стала одним із ключових постачальників фуражного зерна, тоді як присутність на ринках Північної Африки та Близького Сходу частково скоротилася через логістичні обмеження та підвищені ризики морських перевезень [7]. Аналіз С. Черемісіної підтверджує перерозподіл потоків експорту зерна на користь країн ЄС і фіксує зміну механізмів формування внутрішніх цін під впливом логістичних та інституційних факторів [8].

Узагальнення статистичних даних дає змогу простежити динаміку обсягів аграрного експорту у вартісному вимірі (рис. 1). У 2021 р. експорт агропродовольчої продукції оцінювався на рівні 27,7 млрд дол. США, у 2022 р. знизився до приблизно 23-23,5 млрд дол. США, а у 2024 р. наблизився до довоєнних показників, досягнувши, за окремими оцінками, близько 24,5 млрд дол. США [1; 15; 19]. Аналітичні матеріали Національного інституту стратегічних досліджень засвідчують, що за даними Мінагрополітики у 2024 р. Україна практично вийшла на довоєнний рівень вартісних обсягів аграрного експорту [15].

Водночас відновлення вартісних показників не означає автоматичного відновлення фінансових результатів на рівні окремих підприємств. Підвищення логістичних витрат, зростання вартості страхування, розрив між світовими та внутрішніми цінами, подорожчання ресурсів (паливо, добрива, засоби захисту рослин) знижують маржу експортерів і особливо болісно позначаються на малих і середніх виробниках, які мають обмежений доступ до інструментів кредитування та хеджування ризиків [2; 4].

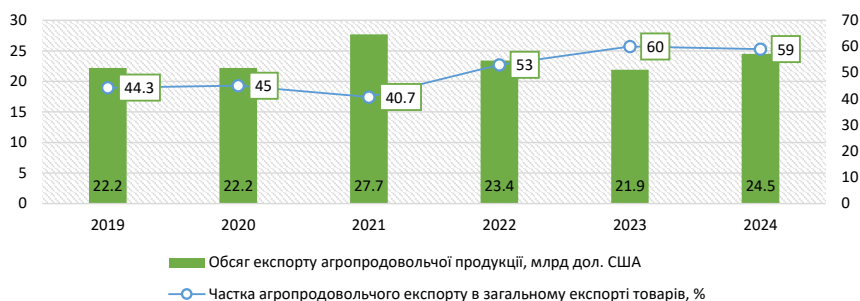

Рис. 1. Динаміка експорту агропродовольчої продукції України, 2019-2024 рр., побудоване автором на основі [1; 15; 19]

У таких умовах на перший план виходять адаптаційні стратегії підприємств агросфери. Наукові праці та аналітичні звіти дозволяють окреслити кілька домінантних напрямів цих стратегій, які в реальній практиці часто поєднуються [1; 4; 6-9; 11-13]:

- логістична переорієнтація та розширення використання альтернативних коридорів, формування власних «портфелів логістичних рішень»;
- паралельне використання дунайських портів, залізничних переходів із країнами ЄС, річкових та автомобільних маршрутів;
- підвищення вимог до управління ланцюгами постачання, планування графіків відвантажень та координації з великим колом логістичних операторів.

Поступово посилюється тенденція до товарної диверсифікації та збільшення частки продукції з вищою доданою вартістю. У літературі наголошується на зростанні ролі продукції переробки (борошно, олія, шрот, готові харчові продукти), нішевих культур, органічної продукції, що дає змогу формувати стійкіші доходи й зменшувати чутливість до коливань цін на базові сировинні товари [6; 7; 9]. У цьому контексті особливе значення набувають:

- інвестиції в переробні потужності;
- розвиток регіональних кластерів «виробництво — переробка — логістика — експорт»;
- орієнтація на стандарти ЄС, що відкривають доступ до платоспроможних сегментів європейського ринку.

Одночасно поглиблюється інтеграція українських аграрних підприємств у європейський інституційний простір. Євроінтеграційний вектор зумовлює поступове наближення національного регулювання до *acquis* ЄС у сферах якості та безпечності продукції, простежуваності, захисту довкілля, що потребує від підприємств інституційної адаптації. Дослідження О. Гримак,

В. Стойка, О. Файчука та інших демонструють, що підприємства, які активно інвестують у сертифікацію, цифровізацію управління, впровадження систем простежуваності та комплаєнсу, отримують кращі можливості для входження в довгострокові контракти з європейськими партнерами і мають вищий потенціал стійкого розвитку зовнішньоекономічної діяльності [11-13].

Важливим виміром адаптації є зміна підходів до стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю. На основі напрацювань Х. Галаса, О.

Файчука та інших авторів можна стверджувати, що підприємства, які розглядають ЗЕД не як сукупність окремих експортних операцій, а як інтегровану складову корпоративної стратегії, здатні ефективніше реагувати на поєднання воєнних, логістичних та ринкових ризиків [11; 13]. Йдеться про:

- впровадження ризик-орієнтованого підходу до планування;
- використання інструментів форвардних контрактів, страхування кредитних і політичних ризиків;
- сценарне моделювання виробничих та експортних програм із урахуванням можливих змін у безпековій та регуляторній ситуації.

Узагальнення наведених статистичних і теоретичних положень дозволяє окреслити авторське бачення посилення стійкості зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери. Так, йдеться про поступовий перехід від екстенсивної, сировинної моделі експорту до інноваційної, диверсифікованої та стійкої моделі, яка поєднує:

- структурні рішення, тобто збільшення частки продукції з високою доданою вартістю, розвиток переробки та нішевих сегментів, підвищення експортної маржі та зменшення залежності від кон'юнктури ринку сировини;
- логістично-інфраструктурні рішення, тобто диверсифікацію маршрутів, розвиток мультимодальних перевезень, формування «портфеля логістичних стратегій» на рівні підприємства та координацію цих рішень із транспортною й митною політикою держави;
- інституційно-управлінські рішення, тобто інтеграцію системи управління ризиками у стратегію ЗЕД, розширення використання фінансових і страхових інструментів, цифровізацію управління ланцюгами постачання та поступове наближення до регуляторних стандартів ЄС.

Запропонований підхід не заперечує вже існуючі теоретичні моделі, розроблені в сучасних дослідженнях [1-4; 6-9; 11-13], а синтезує їх, адаптуючи до специфіки українських реалій воєнного часу та вимог євроінтеграції. Саме поєднання структурних, логістичних та інституційно-управлінських рішень створює підґрунтя для формування стійкої зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери, здатної забезпечувати не лише короткострокове виживання у кризових умовах, а й довгострокову конкурентоспроможність у повоєнний період.

Висновки. Отже, проведений аналіз засвідчує, що зовнішньоекономічна діяльність підприємств агросфери України в умовах війни характеризується одночасним поєднанням високих ризиків і значного потенціалу. З одного боку, скорочення виробничого потенціалу, руйнування інфраструктури, блокада традиційних логістичних маршрутів і цінова волатильність посилили вразливість аграрного експорту. З іншого боку, агросфера продемонструвала відносно вищу стійкість порівняно з іншими секторами, зберігши провідну роль у формуванні валютних надходжень та зайнятості.

Під впливом війни відбулися суттєві структурні зрушення: зросла частка аграрної продукції у загальному експорті, змінилася географія поставок із посиленням орієнтації на ринки ЄС, активізувалися пошуки нових логістичних рішень. Водночас зберігається проблема сировинної орієнтації експорту та недостатньої диверсифікації асортименту.

Результати дослідження дозволили сформулювати пропозиції щодо підвищення стійкості зовнішньоекономічної діяльності підприємств агросфери. Ключовими напрямками є: перехід до переробної моделі експорту з більшим акцентом на продукцію з високою доданою вартістю; диверсифікація транспортних коридорів і формування портфельних логістичних стратегій на рівні підприємств; інтеграція ризик-орієнтованого управління в стратегії ЗЕД, включно з широким використанням фінансових та страхових інструментів. Реалізація цих напрямів у поєднанні з євроінтеграційними процесами створює передумови для формування більш стійкої, конкурентоспроможної та інноваційної моделі зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України.

Conclusions. Thus, the analysis shows that the foreign economic activity of Ukraine's agrarian enterprises under wartime conditions is characterized by a simultaneous combination of high risks and significant potential. On the one hand, the reduction of production capacity, destruction of infrastructure, blockade of traditional logistics routes and price volatility have increased the vulnerability of agricultural exports. On the other hand, the agrarian sector has demonstrated relatively higher resilience compared to other sectors, maintaining its leading role in generating foreign exchange earnings and employment.

Under the impact of the war, significant structural shifts have taken place: the share of agricultural products in total exports has increased, the geography of supplies has changed with a stronger orientation towards EU markets, and the search for new logistics solutions has intensified. At the same time, the problem of a raw-material export model and insufficient diversification of the product range persists.

The results of the study have made it possible to formulate proposals for strengthening the resilience of foreign economic activity of agrarian enterprises. The key directions include: a transition to a processing-oriented export model with a stronger focus on products with higher added value; diversification of transport corridors and the formation of portfolio logistics strategies at the enterprise level; integration of risk-oriented management into foreign trade strategies, including the extensive use of financial and insurance instruments. The implementation of these directions, in combination with European integration processes, creates the preconditions for shaping a more resilient, competitive and innovative model of foreign economic activity of Ukraine's agrarian enterprises.

1. Sarkisian L., Savchuk A. Ukraine's Strategic Role and Challenges in the Global Food Market. *Economics of Systems Development*. 2025. Vol. 7, № 1. P. 185-194. DOI: 10.32782/2707-8019/2025-1-23.
2. Agriculture in Ukraine: pre-war, status quo and a look ahead. Market analysis and outlook of Ukraine. Center for Food and Land Use Research at Kyiv School of Economics. 2023. 78 p. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/03/Market-analysis-and-Outlook-of-Ukraine-2023.pdf>
3. Countryman A. M., Litvinov V., Kolodiaznyi I., Bogonos M., Nivievskyi O. Global economic effects of war-induced agricultural export declines from Ukraine. *Applied Economic Perspectives and Policy*. 2025. Vol. 47, № 2. P. 624-665. DOI: 10.1002/aep.13468.
4. Nehrey M., Klymenko N., Kravchenko V., Komar M. Ukrainian agriculture during the full-scale Russian-Ukrainian war. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2025. Vol. 11, № 2. P. 148-182. DOI:10.51599/are.2025.11.02.06
5. Ben Hassen T., El Bilali H. Impacts of the Russia-Ukraine war on global food security: towards more sustainable and resilient food systems? *Foods*. 2022. Vol. 11, № 15. Article 2301. DOI: 10.3390/foods11152301.

6. Созанський Л. Й. Статистична оцінка агропромислового експорту України в умовах російсько-української війни. *Статистика України*. 2025. № 1. С. 37-49. DOI: 10.31767/su.1(108)2025.01.04
7. Kryvenko N., Radziyevska S., Us I. Ukraine in the global trade of agricultural products. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9, № 4. P. 148-160. DOI: 10.30525/2256-0742/2023-9-4-148-160.
8. Cheremisina S., Rossokha V., Selinnyi M., Balan O., Nahornyi V. Assessment of structural changes in exports and price situation on the Ukrainian grain market during the war. *Ekonomika APK*. 2025. Vol. 32, № 2. P. 50-62. DOI: 10.32317/ekon.apk/2.2025.50
9. Bondarenko S., Nikishyna O., Zerkina O., Shaposhnikov V. Transformation of Ukrainian agricultural exports in the context of Russian military aggression: structural changes, adaptive mechanisms and global implications. *Social Development and Security*. 2024. Vol. 14, № 3. P. 116-142. DOI: 10.33445/sds.2024.14.3.9.
10. Arreyndip N. A. The Russia-Ukraine Conflict: A Global Impact Assessment in the Corn and Wheat Sectors. *Agriculture*. 2025. Vol. 15, № 5. Article 550. DOI: 10.3390/agriculture15050550.
11. Halas L. I. Strategy of foreign economic activity of agricultural enterprises: concept and its main functions. *Innovative Economy*. 2021. № 1-2. P. 68-73. DOI: 10.37332/2309-1533.2021.1-2.9.
12. Hrymak O., Stoiko V. Strategies for the restoration of foreign economic activities of the Ukrainian agricultural sector in the conditions of war and post-war recovery. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies*. 2024. Vol. 26, № 104. P. 8-12. DOI: 10.32718/nvlvet-e10402.
13. Файчук О., Коноплястий А. Формування стратегічних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарського підприємства в умовах євроінтеграції (на прикладі агрохолдингу «Астарт»). *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. DOI: 10.32782/2524-0072/2025-77-37.
14. Koliadenko S., Andreichenko A., Galperina L., Minenko S., Kovylyna M. Analysis and forecasting of Ukrainian agrarian exports to the EU countries. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2020. Vol. 6, № 3. P. 29-47. DOI: 10.51599/are.2020.06.03.02
15. Русан В., Жураковська Л. Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2024 році. Аналітична записка. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2025. URL: <https://niss.gov.ua/news/stat/pidsumky-funktsionuvannya-ahrmarno-sektoru-ukrayiny-u-2024-rotsi>
16. Березюк С. В., Гонтарук Я. В., Ясінська Б. О. Забезпечення продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-47-44.
17. FAO. The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agricultural markets and the risks associated with the war in Ukraine. Information Note. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2022. URL: <https://www.fao.org/3/cb9013en/cb9013en.pdf>
18. European Commission. EU-Ukraine Solidarity Lanes – Lifeline for Ukrainian economy, key for global food security. Factsheet. Brussels : European Commission. 2023. URL: https://cdn.table.media/assets/wp-content/uploads/2023/07/EU-UA_Solidarity_Lanes_Factsheet_EN.pdf
19. Решитько Т. В. Експорт агропродовольчої продукції України як фактор розвитку міжнародних економічних відносин. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2024. Вип. 11(44). С. 327-334. DOI: 10.32515/2663-1636.2024.11(44).327-334.
20. Державна служба статистики України. 2025. URL: <https://stat.gov.ua/uk>

1. Sarkisian, L., & Savchuk, A. (2025). Ukraine's Strategic Role and Challenges in the Global Food Market. *Economics of Systems Development*, 7(1), 185-194. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2025-1-23>

2. Center for Food and Land Use Research at Kyiv School of Economics. (2023). *Agriculture in Ukraine: pre-war, status quo and a look ahead. Market analysis and outlook of Ukraine* (78 p.). URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/03/Market-analysis-and-Outlook-of-Ukraine-2023.pdf>

3. Countryman, A. M., Litvinov, V., Kolodiaznyi, I., Bogonos, M., & Nivievskiy, O. (2025). Global economic effects of war-induced agricultural export declines from Ukraine. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 47(2), 624-665. DOI: <https://doi.org/10.1002/aep.13468>

4. Nehrey, M., Klymenko, N., Kravchenko, V., & Komar, M. (2025). Ukrainian agriculture during the full-scale Russian-Ukrainian war. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 11(2), 148-182. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2025.11.02.06>

5. Ben Hassen, T., & El Bilali, H. (2022). Impacts of the Russia-Ukraine war on global food security: towards more sustainable and resilient food systems? *Foods*, 11(15), Article 2301. DOI: <https://doi.org/10.3390/foods11152301>
6. Sozanskyi, L. Y. (2025). Statystychna otsinka ahropromysloвого eksportu Ukrainy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny. *Statystyka Ukrainy*. №. 1. S. 37-49. DOI: [https://doi.org/10.31767/su.1\(108\)2025.01.04](https://doi.org/10.31767/su.1(108)2025.01.04)
7. Kryvenko, N., Radziyevska, S., & Us, I. (2023). Ukraine in the global trade of agricultural products. *Baltic Journal of Economic Studies*, 9(4), 148-160. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-4-148-160>
8. Cheremisina, S., Rossokha, V., Selinnyi, M., Balan, O., & Nahornyi, V. (2025). Assessment of structural changes in exports and price situation on the Ukrainian grain market during the war. *Ekonomika APK*, 32(2), 50-62. DOI: <https://doi.org/10.32317/ekon.apk/2.2025.50>
9. Bondarenko, S., Nikishyna, O., Zerkina, O., & Shaposhnikov, V. (2024). Transformation of Ukrainian agricultural exports in the context of Russian military aggression: structural changes, adaptive mechanisms and global implications. *Social Development and Security*, 14(3), 116-142. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.3.9>
10. Arreyndip, N. A. (2025). The Russia-Ukraine Conflict: A Global Impact Assessment in the Corn and Wheat Sectors. *Agriculture*, 15(5), Article 550. DOI: <https://doi.org/10.3390/agriculture15050550>
11. Halas, L. I. (2021). Strategy of foreign economic activity of agricultural enterprises: concept and its main functions. *Innovative Economy*, 1-2, 68-73. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.1-2.9>
12. Hrymak, O., & Stoiko, V. (2024). Strategies for the restoration of foreign economic activities of the Ukrainian agricultural sector in the conditions of war and post-war recovery. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies*, 26(104), 8-12. DOI: <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e10402>
13. Faichuk, O., & Konopliastyi, A. (2025). Formuvannia stratehichnykh napriamiv rozvytku zovnishnyoekonomichnoi diialnosti silskohospodarskoho pidpriemstva v umovakh yevrointehratsii (na prykladi akrokhodynhu «Astarta»). *Ekonomika ta suspilstvo*. Vypusk 77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-37>
14. Koliadenko, S., Andreichenko, A., Galperina, L., Minenko, S., & Kovylyna, M. (2020). Analysis and forecasting of Ukrainian agrarian exports to the EU countries. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6(3), 29-47. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.03.02>
15. Rusan, V., & Zhurakovska, L. (2025). Pidsumky funktsionuvannia ahrarynogo sektoru Ukrainy u 2024 rotsi. *Analitichna zapyska*. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/pidsumky-funktsionuvannia-ahrarynogo-sektoru-ukrayiny-u-2024-rotsi>
16. Bereziuk, S. V., Hontaruk, Ya. V., & Yasinska, B. O. (2023). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky derzhavy v umovakh voiennoho stanu. *Ekonomika ta suspilstvo*. Vypusk 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-44>
17. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2022). The importance of Ukraine and the Russian Federation for global agricultural markets and the risks associated with the war in Ukraine. Information Note. Rome: FAO. URL: <https://www.fao.org/3/cb9013en/cb9013en.pdf>
18. European Commission. (2023). EU-Ukraine Solidarity Lanes – Lifeline for Ukrainian economy, key for global food security. Factsheet. Brussels: European Commission. URL: https://cdn.table.media/assets/wp-content/uploads/2023/07/EU-UA_Solidarity_Lanes_Factsheet_EN.pdf.pdf
19. Reshytko, T. V. (2024). Eksport ahroprodovolchoi produktsii Ukrainy yak faktor rozvytku miznarodnykh ekonomichnykh vidnosyn. *Tsentrlnoukrainskyi naukovyi visnyk*. *Ekonomichni nauky*. Vypusk 11(44). S. 327-334. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.11\(44\).327-334](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.11(44).327-334)
20. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2025). URL: <https://stat.gov.ua/uk>